

TOESPRAAK THOM DE GRAAF, VOORZITTER VERENIGING HOGESCHOLEN, OP HET HBO-CONGRES 2014 TE 's-HERTOGENBOSCH, 17 APRIL 2014 (het gesproken woord geldt)

Dames en heren,

Goedemorgen, blij dat u weer in zulke grote getale bent gekomen voor het jaarlijkse HBO-congres, voor de 2de keer op deze plek die ons vorig jaar uitstekend is bevallen. U krijgt vanochtend in dit plenaire deel twee uitstekende keynote-speeches van twee zeer gerenommeerde inleiders, de Brabantse Commissaris van de Koning en oud-voorzitter van de WRR, Wim van der Donk, en de nu nog voorzitter van de SER en straks nieuwe vaandeldrager van de coöperatieve RABO-bank, Wiebe Draijer. Ik dank hen beiden dat ze op ons jaarcongres willen spreken, ik kijk er naar uit.

Maar twee van zulke namen, dan moet de voorzitter van de hbo-branche enige bescheidenheid in acht nemen en ook niet nog eens een soort state of the union-toespraak houden. Dat zal ik dan ook niet doen. Ik houd het kort, bij wijze van appetizer.

Vorig jaar onthulden we onze nieuwe naam na een traject waarin de brancheorganisatie enige introspectie had gepleegd. De onderlinge verbinding tussen de hogescholen moest weer voorop staan, meer kennis delen, meer onderling gesprek, letterlijk samenwerken aan onderwijskwaliteit, toegankelijkheid, aansluiting, studiesucces en onderzoek. En dus werd het 'Vereniging Hogescholen in plaats van het gedateerde HBO-raad. Een jaar later merk ik dat de naam langzaam is ingedaald, zonder dat daar een reclamecampagne voor nodig was, dat geld hebben we overigens ook niet.

Maar nog beter is dat ook de basis onder die naam is verdiept en verbreed. Een echte vereniging van hogescholen die het hoger beroepsonderwijs samen vormgeven. Bestuurders, faculteitsdirecteuren, opleidingsmanagers, lectoren, sectorale adviescommissies, docenten en ja, natuurlijk ook studenten, iedereen draagt verantwoordelijkheid voor goed hoger beroepsonderwijs en dus wisselen we ervaringen uit, delen we kennis en trekken we samen op.

Ik denk bijvoorbeeld aan de uitrol van de aanbevelingen over examinering en toetsing van het rapport Vreemde ogen dwingen van de commissie-Bruyn, daar is al een enorme slag mee gemaakt of aan het gezamenlijk project van de lerarenopleidingen 10voordeLeraar. Ik denk aan de inzet voor beter en flexibeler deeltijdonderwijs, daar willen de hogescholen gezamenlijk graag aan bijdragen, liefst binnen het huidige bekostigingssysteem. Ik denk aan de stroomlijning van de baaierd aan bacheloropleidingen in het techniekdomein, daar is echt een grote prestatie geleverd waar het bedrijfsleven blij mee is en de aankomende student ook. Het afgelopen jaar is ook het nodige gerealiseerd waar we echt iets aan hebben: de inschrijfdatum voor aankomende studenten is vervoegd, de titelatuur wordt gelijkgeschakeld met het WO waar dat internationaal voor de hand ligt en in de zorg en het sociale domein is de aftrap gegeven voor herijking en vernieuwing van opleidingen om de maatschappelijke opgaven bij te kunnen benen.

Zo zijn er veel onderwerpen waar elke dag intensief in en tussen de hogescholen aan wordt gewerkt. De rust is gelukkig weergekeerd. De hijgerige media-aandacht voor elk ongerechtigheidje in het Hoger Onderwijs zal ongetwijfeld nog wel blijven, maar daar hoeven we niet bang voor te zijn. De kwaliteit van de opleidingen, de examens en van de instellingen wordt stevig gecontroleerd en de hogescholen scoren gemiddeld gewoon goed. Die kwaliteit gaat steeds verder omhoog. Ik ben blij dat we dat niet alleen zelf zeggen, maar dat dit breed wordt herkend, bijvoorbeeld door de studentenbonden. Ook uit het jaarverslag van de Inspectie Onderwijs van gisteren blijkt dat de tevredenheid van studenten toeneemt. Houwen zo, zou ik zeggen, en verder uitbouwen.

Ik zeg er ook bij dat kwaliteit en zoiets als studiesucces niet vanzelfsprekend in elkaars verlengde liggen. Natuurlijk willen we allemaal dat de lat hoog ligt, dat we hooggekwalificeerde professionals afleveren, dat die ook allemaal met gemak instromen en keurig op tijd hun diploma's halen en niet tussentijds switchen of, nog erger, uitvallen. Maar, om het in het kader van internationalisering te zeggen: you can't have your

cake and eat it too. Studiesucces is buitengewoon moeilijk te beïnvloeden voor hogescholen, omdat zoveel externe factoren in het spel zijn. Toch doet u er allemaal erg veel aan: begeleiding in het eerste jaar, matchingsgesprekken, één-op-één-contact. Duidelijk is dat de docenten, de docententeams, een cruciale rol spelen om jonge mensen te motiveren en gemotiveerd te houden. Of, zoals een docent laatst op een studiemiddag hierover op de Hogeschool van Amsterdam zei: van leerlingen studenten maken, dat is onze opdracht.

Ik noem dit thema van studiesucces omdat wij in de Haagse werkelijkheid worden aangesproken op rendementscijfers en prestatieafspraken. We lopen daar niet voor weg, maar zeker tegen minister Bussemaker, die het hoger onderwijs van binnenuit kent, zeg ik: laten we realistisch zijn, kwaliteit gaat boven rendement. En als we willen dat minder studenten in het hbo uitvallen, laten we dan ook de durf hebben om naar de instroom te kijken. Je kunt niet tegelijkertijd de meetlat op de pabo's hoog leggen en de uitval terugdringen als je niet bereid bent, al is het maar tijdelijk, toelatingseisen te stellen voor het rekenen- en taalniveau van nieuwe studenten en tegelijkertijd extra inspanningen te verrichten om met name MBO-studenten daarvoor klaar te stomen. Ook ik wil graag de toegankelijkheid van het hbo bewaken, maar niemand heeft er iets aan als een groot gedeelte van de studenten na een jaar er al weer mee moet ophouden. Ik vind het teleurstellend dat de politiek dat niet onder ogen wil zien, maar ons wel de maat wil nemen. Dat moet anders!

Dames en heren,

Dat was een kleine hartenkreet, een beetje buiten het thema van dit jaarcongres om.

In 2009 stelde de toenmalige HBO-raad de strategische koers voor de komende jaren vast onder het motto Kwaliteit als opdracht. Die opdracht bestaat nog steeds, nu en in de komende jaren. Maar de wereld in en buiten het onderwijs verandert rap en we zijn dus toe aan een nieuwe ronde kijken, luisteren, denken, in gesprek gaan en koersbepalen. Dat gaan we doen onder de vlag van #HBO2020. We zijn al bezig, we vragen de buitenwereld, de stakeholders zoals dat heet, om mee te denken, de bestuurders, studenten, docenten, lectoren, iedereen. Wat zijn de grote maatschappelijke veranderingen, wat zijn de grote maatschappelijke opgaven, wat vraagt de economie van de toekomst van ons onderwijs, wat zijn de gevolgen van verdere digitalisering voor de inhoud, de vorm en de organisatie van ons onderwijs en voor de onderwijsinstellingen? Hoe internationaal willen we eigenlijk zijn, hoe zorgen we voor duurzame kwaliteit en hoe kijken de hogescholen aan tegen het huidige Hoger Onderwijsstelsel dat uitgaat van scheidingen, waar de werkelijkheid er steeds meer een wordt van verwevenheid, integratie, netwerken en samenwerking. Daar gaat het de komende maanden over. Een open, kritisch en constructief gesprek over de toekomstbestendigheid van het hbo in een lerende economie, of nog beter: in een lerende samenleving.

Daar hoort ook een toekomstbestendige visie op ons onderzoek bij. Onderzoek als essentieel bestanddeel van wat onze tak van het beroepsonderwijs juist *hoger* beroepsonderwijs maakt. En andersom: onderzoek dat niet hetzelfde is maar juist iets toevoegt aan het academisch fundamenteel en toegepast onderzoek, onderzoek dat tot concrete relevantie leidt, dat concreet bijdraagt aan inzicht en innovatie.

Het hbo-onderzoek bevindt zich nog steeds in een ontwikkelingsfase. We zijn op dit punt nog steeds een start-up, maar we groeien wel snel: aan het begin van deze eeuw nog niets en nu ruim 600 lectoren, vele kenniskringen en onderzoekers, een groeiende geldstroom voor zogeheten SIA/Raak-projecten, aansluiting bij de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek NWO en steeds meer contractresearch en samenwerking met bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen. De laatste loot aan de boom vormen de Centres of Expertise.

Ik kan daar uren over praten, maar vandaag gaat het vooral over de relatie tussen het onderzoek en het onderwijs. Hogescholen zullen steeds meer gaan functioneren als regionale kennis- en ontwikkelingscentra met nationale en internationale verbindingen. Valorisatie – dwz. kennis omzetten in kunde waar de samenleving wat aan heeft – wordt ook steeds belangrijker. Het praktijkgericht onderzoek is voor

economische topsectoren van belang, voor innovatie in de ouderenzorg, voor hoe gemeenten met de jeugdhulpverlening zullen omgaan, voor onderwijsvernieuwing in PO en VO, noem maar op.

Maar wat mij betreft staat op de eerste plaats de betekenis van praktijkgericht onderzoek voor ons eigen onderwijs. Hogescholen leiden jonge, slimme mensen op voor de beroepspraktijk en die jonge, slimme mensen moeten begiftigd worden met een onderzoekend vermogen. We leiden ze natuurlijk niet op tot wetenschappelijk onderzoeker, daar zijn wij niet voor, maar wel tot professionals die hebben geleerd om goed te kijken en goed gebruik te maken van kennis en creativiteit. Daarom moeten zij aanraking komen met onderzoek. Niet alleen maar reproduceren van kennis maar zelf meezoeken naar nieuwe inzichten, systemen en producten.

Als we serieus werk willen maken van het onderzoekend vermogen van studenten – en daarmee dus hun innovatieve vermogen-, is praktijkgericht onderzoek niet een soort annex of een bijproduct van het hbo, maar hoort het onderdeel te zijn van de onderwijsvisie, een cruciaal onderdeel.

We spraken vroeger voorzichtig over de verbinding maken tussen onderwijs en het onderzoek, nu zullen we het eerder moeten hebben over onderzoekend onderwijs. Daarom is dat ook de titel van ons jaarcongres. Onderzoekend vermogen als integraal onderdeel van de gehele opleiding, in alle vakken en door alle docenten. Dat vraagt het nodige van docenten, dat realiseer ik mij, en van de toekomstige studenten. Het betekent ook dat er scherper moet worden nagedacht over de plek en de betekenis van lectoraten en kenniskringen binnen de schoolgemeenschap. Een onderzoekscultuur, misschien beter: een onderzoekende cultuur binnen het hbo kost inspanningen maar ook tijd. Tijd voor een nieuwe vorm van vakmanschap waarmee hbo-bachelors en –masters de wereld in stappen. Vakmanschap 3.0 zou je kunnen zeggen. Volgens mij moeten we die ambitie met z'n allen hebben.

Dit jaarcongres met al zijn hoorcolleges, debatten en workshops, kan daar een belangrijke bijdrage aan leveren. Ik wens u een inspirerende dag!